

Franck og Beluik, og selv anbefalede i et Brev til Ludvig XII., S. 20; om Mag. Martin Reinhart, S. 24 o. flg.; om det ældste Bibliotek ved Universitetet, S. 39—41; om den bekiendte Tractat „de regimine Pestilentiae“, som tillægges en Bisshop Knud fra Aarhus (blandt hvis Biskopper dog ingen findes under dette Navn) S. 93—95; om den af Universitetets Gienoprettelse foriente Christ. Tarkelsen Morsing, der af Christian III. selv indfattes som Rector 1538; S. 67. 68., foruden om flere af dets ældste Professore. — I øvrigt veed man, og finder det i nærværende Skrift yderligere bekræftet, at Kiebenhavns Universitet vel blev oprettet ved Christian I., men at Kongen havde faa svage Midler til at detere sin Stiftelse, og at den fandt saa ringe Deeltagelse hos Landets Geistlighed og Adel i det 15de og Begyndelsen af det 16de Aarhundrede, at man deri vel kan søge den første Grund til, at Universitetets videnskabelige Virken og Indflydelse før Reformationen blev heist ubetydelig. Danske vedbleve som før at reise til Tydskland, Frankrige og Italien for at studere; Kong Hans selv yttrede allerede 1492 i et Gavebrev et Slags Slags Frygt for at Universitetet ikke vilde blive ved Magt; under Borgerkrigene (1531—1536) gif det sin Oplesning i Møde; omtrent fra 1529 til 1538 var Stiftelsen at betragte som uddød; og det var Christian III. der ikke allene kaldte den til Live, men i hvem Kiebenhavns Universitet, saaledes som det siden har bestaaet, ærer sin egentlige Stifter.

-
- 22.** Bidrag till Nordens Siukdoms-Historia af **Imman.**
Imoni, Dr. Med., Professor vid Keiserl. Alexanders-
 Universitetet. I. Del. Helsingfors 1846. (Till XVI. Sek-
 lets Slut.) II. Del. Helsingfors 1849. (Till Slutet af
 XVIII. Seklets första decennium.) XXIV. 311. 386. S. 8vo.

Uagtet næppe nogen, som her læser Titelen paa det ovenanferte Værk, vil vente sig i nærværende Tidsskrift en Anmeldelse af dets Indhold og Udførelse, der var bestemt for Bogens egentlige og

saglyndige Læsekrede: kunne vi dog ei unblade, med Hensyn til den ringe Kundskab om det fjerne Finlands svenske Litteratur, som ikke blot findes i Danmark, men endnu mere uden for vort Land og uden for Sverrige, med saa Ord at omtale et Arbejde, som endogsaa, naar vi ganske forbigaae dets nærmeste Bestemmelse for videnskabelige Læger, besidder en betydelig Grad af historisk Interesse og Værdi. Forf. karakteriserer i sin Fortale den „historiske Pathologie“, dens store Vægt og Betydning i den medicinske Videns Omraad, og den „tiltagende Interesse, som denne Videnskabs storartede Indhold og Formaal har fundet“, og som i bestandig udvidede Forskninger, og paa forskjellige Veie, i den nyere Tid er lagt for Dagen i skriftlige Arbejder. Han kunde have tilføjet, at da Sygdommene, især de epidemiske, unegtelig have en Side, hvor de vinde en reen universalthistorisk Natur og Betydning — eller da de, paa meget uventede Maader, undertiden ogsaa ved store, men mindre hastigt i Dine faldende Følger kunne indvirke f. Ex. paa Befolkningens Aftagelse eller Forøgelse: saa vil det allerede herved være tydeligt, at den historiske Pathologie, ligesom andre store Naturforhold og deres Forandringer — ligesom enhver anden Kreds af Menneskelivets efterladte Spor i Grundringens og Mindernes Verden — maa have sine Bidrag at yde til Verdenshistorien, saavel som til enkelte Nationers og Staters Historie, enten i hele Perioder, eller i visse, kortere Tidsrum. Vi kunne henvise, ikke blot til vor egen Litteratur, for practisk at oplyse hvad her er sagt; men endog til dette Tidsskrift. Man vil ikke have glemt, at det for flere Aar siden leverede en Historie af den sidste Pest-Epidemie i Danmark 1710 og 1711; og at Forfatteren deri tillige har givet ikke allene et indholdsrigt og interessant Bidrag til den danske Hovedstads Historie, men en Skildring, der kaster meget Lys over Danmarks indre Tilstand og Statsstyrelse under Frederik den Fjerdes Regjering.

Naar vi fra et saadant Synspunkt betragte det foreliggende Værk, vil det ikke forekomme Nogen besynderligt, at vi ansee det ikke mindre for en virkelig og værdifuld Berigelse af Nordens historiske Litteratur, end det uden Tvivl vil erkiendes og paaflignes som en saadan af Lægekunstens videnskabelige Dyrkere. Det

er af sig selv klart, at ogsaa den historiske Pathologie er underkastet de samme Love og Betingelser for at opfylde sin Bestemmelse, som ethvert andet historisk Arbejde; at den forudsætter et saa vidt mueligt fuldstændigt og tilstrækkeligt, af paalidelige Kilder tilveiebragt Forraad af factisk Stof; en omhyggelig og tro Fremstilling af dette, ved Forbindelsen af de enkelte og adspredte Materialier i en saadan Orden, eller et saadant organisk Sammenhæng, at vi overfue deres Indhold med Letthed, og klart tilægne os det historiske Billede i dets sande Skikkelse. Forfatteren har selv i Fortalen opstillet saadanne Forordninger, med særskilt Henſyn til en Beretning om Sygdommens Historie, hvis Behandling kan være en dobbelt: den chronologisk-beskrivende, der for et større eller mindre Tidrum, en meer eller mindre omfattende Deel af Menneskeslægten, samler det factiske Stof, og ordner det efter Tidfølgen; og den egentlig pathologiske, der søger af Sagtagelsens Mangfoldighed at ulede herskende Love, og en gennemgribende Eenhed, enten for den hele „Sygdomsverdens“ Udvikling, eller for en vis Periode af samme. Man kunde vel sammenligne disse to Behandlinger af den historiske Pathologie med den annalistiske, og den saakaldte pragmatiske Fortælling af den politiske Historie. Prof. Ilmoni har overhovedet holdt sig til den første Fremstillingsmaade, ved at følge en streng chronologisk Ordning af Stoffet, saaledes at man, „om man vil, kan kalde dette Arbejde en Kronike over Nordens Sygdomme, efter Schnurrer's Maade.“ Dette er dog ikke ganske bogstaveligt at forstaae; Forf. forbinder hyppigen sin chronologiske Beretning af de forekommende Sygdomme, med sammenlignende og pathologiske Reflexioner over deres Phænomener og Charakter i de forskjellige Tider; og giver saadanne „Betraktelser“ ved Slutningen af „ethvert vigtigere Tidsskifte.“ Ved sin Omhyggelighed i at benytte enhver historisk Kilde, og ved den Maade, hvorpaa Forfatteren har samlet og forenet det factiske Stof, har han bragt meget for Lyset, der hidtil ubemærket var bortgjemt i Bøger af anden Natur og med anden Bestemmelse.

Forf. tillægger i Særdeleshed Suhms Danmarks Historie, „seruden dette Værks uhyre Sagrigdom overhovedet, en langt større

Indholdsrigdom af Optegnelser med Hensyn til Sygdomme og Natur-Phænomener, end historiske Bærter i Almindelighed pleie at beståde"; hvorimod han beklager, at de Noticer, han har fundet (fornemmelig i Torfæi norske Historie) om „Norges ældste Sygdomsforhold" i det Hele have været meget sparsomme. For Island, saavelsom tildeels for Norge, vilde formodentlig Saga-Litteraturen, hvis Benyttelse her savnes, ikke have været uden Udbytte for dette Værk; endskiødt Torf. hos Suhm har kunnet finde endeel til dets Formaal hørende Noticer, som vedkomme begge disse Lande.

Vi kunne i øvrigt, som let vil indsees, ikke gaae ind paa en nærmere Udvikling eller Angivelse af Indhold og Anordning af et Værk, som Hr. Professor Simonis. Dets videnskabelige Værd vil finde Erkiendelse hos sagkyndige og mere berettigede Dommere. For Andre, der selv vilde overbevise sig om, hvorvidt en Bog af den Natur kan tiltale Læsere i Danmark med almindelig historisk Interesse, kunne vi f. Ex. fremhæve den ikke meget vidtløftige, men indholdsrige og heldige Skildring (i første Deel, S. 97—181) af den rædsomme europæiske Pest-Epidemie i det 14de Aarhundrede, bekiendt under Navn af den sorte Død („Digerdöden", „Stordöden"), for saavidt man har Kundskab om dens Gang og dens uhyre Dødelæggelser i Norden. Torf. maa imidlertid (S. 128) gientage Beflagelsen over at Kilderne til denne mærkværdige Farvøis Opræden og Udbredelse i de danske Lande og i Norge ere temmelig fattige; imedens de næsten ganske mangle for Sverrige og Finland. Professor Simonis har imidlertid med Flid samlet de sparsomme i Annalerne forekommende historiske Noticer om den sorte Død, saavel i de skandinaviske Lande, som i det nordlige Rusland, hvorhen Sygen vendte sig fra Sverrige, og fra Landene ved Østersøen. Han antager (S. 135) at denne Pesthyges hele Barighed i Norden maa regnes fra A. 1318 til 1353, ligesom dens hele europæiske Kredsgang udfylder et Lidsrum af 9—10 Aar (fra 1344 til 1353.) Efterat have (S. 137—154) skildret de nærmeste Følger, baade i den politiske, moralske og sociale Verden, af denne, i Europas hele nyere Historie uden Tvivl mageløse Epidemie, slutter Torf. (S. 172—181) med en Betragtning om

den sorte Døds historisk-pathologiske Betydning, der er meget vel sikket til at oplyse hvad ovenfor blev antydet om de store Sygdomsphenomeners universalkhistoriske Vigtighed. Vi ville deraf kun anfere nogle af Forfatterens Slutningsord, (S. 179. 80) der vedrører den sorte Døds Indflydelse paa de europæiske Folkeslægters aandelige Livsphaere, og som i det mindste maa vække dybere Betragtning og Estertanke endog hos dem, der ikke ubetinget antage Forfatterens Mening: „Om man endog maa tilstaae Hecker, at Hierarchiet i Følge af denne Epidemie naaede sin største Heide i Magt og Rigdom: saa synes det dog med det samme at have lidt en valdig Mystelse, der forberedede dets Gensvinden og paafølgende Fald. Umisfkiendelige ere derhos det Liv og den Bevægelighed, der rober sig i den europæiske Menneskeheds Stræben og Virken i det 15de Aarhundrede, der tiltager mod Slutningen af dette, og i Begyndelsen af det sextende Aarhundrede, paa en Maade, som maaskee ingen anden Periode i Historien kan opvise. Man kunde spørge: hvad Forbindelse have da disse Forandringer med den sorte Død? — En saadan er dog ingenlunde unuelig, naar man forudsætter, at denne frygtelige Dødeløggelsesproces, i Følge evige Vital-Love, efterfulgtes i lige ualmindelig Grad af en, af Livets Underste frembrydende regenerativ Kraft, ikke blot i det organiske Materielles, men selv i det ideelle Aandeliges Regioner. Man kommer da til at betragte den sorte Død som en stor Menneskes-Akt i Menneskeheden; en luttrende Brand, smertelig, men nødvendig; i hvilken de tidligere Generationer, som før største Deel vare dybt sunkne i moralsk Vard, paa mange Steder næsten aldeles udfieredes af Jorden, for at give Plads for efterhaanden fremspirende nye, friskere Slægter, uden Tvivl med ædlere, mere ufordærvede Anlag; og af hvis Ungdomsbarm hine mægtige Verdensrørelser frembrøde — endskiendt de, efter de almindelige Love for vor Slægts organiske Liv, behøvede et heelt Aarhundrede for at naae deres fulde Udvikling.“
